

het Staatscommunisme als in Rusland kan men dit streven, waaraan in onzen tijd door de vakbeweging onzer dagen met man en macht wordt gewerkt, het gedecentraliseerde communisme noemen tegenover het gecentraliseerde communisme van Rusland. Wanneer men dan verder in rekening brengt de figuur van de organen van de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie met hun verordenende bevoegdheid, waarbij het bedrijfsleven der afzonderlijke ondernemingen onder de opperleiding van een alles overkoepelend apparaat gaat komen met Overheidsinmenging, dan is er waarlijk geen phantasie voor vereischt, om deze aldus geprojecteerde organisatielijnen nog even door te trekken en dan behoeft er niet veel meer te gebeuren en we beleven (b.v. in een tijd van economische depressie of crisis), den overgang van dit gedecentraliseerde communisme naar het geheel totalitaire gecentraliseerde staatscommunisme, waarbij alles in de ééne groote Staatsgemeenschap wordt opgesmolten. Dat is dan het voorloopeinde van den ontwikkelingsgang, waarop de menschheid zich thans bevindt. Dat dit een deformatie van het leven betekent, is door ons meer dan eens betoogd. Deze ontwikkelingsgang der menschheid zoekt dan verder bij het verminderen van het belang en de waarde van en de waardeering voor het nationaal eigene en bij den voortgaanden groei van internationale verbanden, zijn voltooiing in de ééne, groote alles en allen omvattende gemeenschap van den Wereldstaat. — Wie over deze ideeën in deze richting, binnen nationale grenzen gehouden, eens iets meer wil lezen, vindt deze zeer duidelijk aangewezen en aanbevolen in het boek „Sociaal Economische Ordening“ van Ed. van Cleeff (Van Loghum Slaterus Uitgevers Mij, 2e druk, 1947), met name in het 6e hoofdstuk pag. 328 en volgende.

Het genoemde boek van Barbara Ward stelt de zaak internationaal aan de orde.

In het eerstgenoemde werk passeeren dan ook de verschillende geestelijke richtingen in ons volksleven de revue daaronder ook met name de Gereformeerden. De schrijver betreurt het op blz. 211 dat deze groep een ordenings-ideologie, althans in een uitgewerkten vorm mist, inclusief een economische theorie der planhuishouding en een breed uitgebouwde sociale ethiek. Hij merkt op „Het is te wenschen, dat die situatie niet te lang duurt. Immers, een volksdeel als het Gereformeerde, behoort op ordeningsgebied een weloverwogen, zelfstandig geluid te laten hooren“. (Sociaal Economische Ordening, blz. 211, 212).

Hoewel het geluid allerminst weloverwogen is, gelijk wij hopen aan te toonen, het is er tegenwoordig wel en het zwelt aan in revolutionaire kracht, ook in de kringen van het C.N.V.

Wij willen dit in ons volgende artikel, daarmee tegelijk onze belofte inlossende, gaan bewijzen met hetgeen door prof. dr. W. F. de Gaay Fortman in deze laatste jaren geschreven is, waarbij men dan zelf de ontwikkeling van de revolutionaire gedachte kan volgen.

P. GROEN.

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Als ik u nu iets ga vertellen van die moderne wijsheid, die existentialisme wordt genoemd, dan hoop ik niet, dat een mijner lezers zich door dat vreemde woord zal laten afschrikken. Dat is waarlijk niet noodig en het geval is zeer leerszaam.

Vooreerst is de zaak zelve, ontgaan van alle geleerde poespas, en het ellendig heen en weer gereedeneer van ja en nee, wat men deftig dialectiek noemt, d.w.z. een discussie door vragen en antwoorden, heelemaal niet ingewikkeld. Wat wij zoo aanstonds zullen zien.

In de tweede plaats vinden wij in deze leer een nabootsing van wat het Woord Gods ons leert, de ellende van den mensch, de roep om uitkomst, de bekeering door den dood tot het leven.

Luther had wel gelijk: de satan aapt het werk van Christus altijd weer na. Het geschiedt nu wel op zeer geraffineerde manier, zoodat vele geloovige christenen zich er door laten misleiden.

Want, in de derde plaats, deze caricatuur van den weg der bekeering, van den weg tot kennis onzer ellende, deze caricatuur van den weg der verlossing, heeft grooten invloed op de prediking in de christelijke kerken. Protestant en roomschen worden er door aangehouden en trachten het zaakje weer te verchristelijken, zooals men dat thans met alles en nog wat doet.

Er is dus alle reden om op deze booze caricatuur van het christelijk geloof te letten. Als ik van die drieërlei reden daartoe iets ga vertellen, volg ik de eenvoudige voorstelling van den U reeds genoemden Amerikaanschen professor Helmuth Kuhn.

Allereerst gaat het hier dan om den naam: existentie.

Welnu, gij weet, als ik, dat dit niets anders betekent dan bestaan.

Het bestaan van iets. Dat het er is.

Een mensch bestaat, een ding bestaat.

En nu onderscheiden wij gemeenlijk tusschen tweeërlei: wat een ding is, en dat het er is. Wat het

is, dat is de vraag naar de essentie; dat het er is, de vraag naar de existentie.

Ik heb in mijn hand een pen. Dat die er is, daaraan twijfel ik geen moment, als ik tenminste bij mijn zinnen ben. De existentie neem ik dadelijk aan. Omtrent de vraag: wat het is, ben ik ook niet in twijfel. Maar neem nu het licht. Dat het er is, dat weet ik. Maar geef nu eens antwoord op de vraag: wat is licht?

Wij weten uit onzen kerkelijken strijd, dat er onder ons gestreden wordt over de vraag: wat is de kerk? Dat zij er is, daarover redeneeren wij niet. Maar wat is zij en waar is zij?

Een ding is er, of het is er niet. Er kan ook twijfel bestaan omtrent de vraag, of het er al dan niet is.

Dat die laatste vraag opkomt volgt uit het belang, dat ik er bij heb.

Zoeken wij een vacantieoord, wij stellen de vraag: is er een goed hotel? Is er een vrijgemaakte kerk?

Dat komt, omdat wij daar groot belang in stellen. Wij kunnen ook belang hebben bij de vraag of iets er niet is.

Als wij bijv. informeerden omtrent een bepaalde stad of dorp: is er daar ook een besmettelijke ziekte?

Bij de existentie gaat het dus om de vraag: is een ding er, of is het er niet? En die vraag rijst in betekenis naarmate wij bij het bestaan of niet bestaan belang hebben.

De wijsgeer, die zich existentialist noemt, geeft aan het bestaan een meer beperkte betekenis. Hij doelt op iets speciaals.

Hij onderscheidt onder de menschen drieërlei geval.

Het eerste is, dat een mensch gewoonweg bestaat, er is, geworpen in deze wereld, hoe dat weet hij niet, maar daarover bekommert hij zich ook niet. Hij vraagt niets. Hij leeft alleen, of, zooals men dan ook wel zegt: hij wordt geleefd.

Het tweede is de meer gewone wijze van het bestaan der menschen. Zij zijn er, en zij arbeiden, eten en drinken, zoeken genot en verstrooiing, tooneel, bioscoop, wetenschap, kunst, enz.

Zij vluchten voor de betekenis van het leven. Het verschrikt hen als zij er goed over nadenken. Zij geven zich liever geen rekenschap van de werkelijkheid, dat het leven toch eigenlijk niets betekent, en dat de dood ten allen tijde op hen loert. En dan?

En zoo storten zij zich in hun werk of in hun genot. Zij willen afleiding, verstrooiing. Zij willen vergeten.

Maar nu het derde geval.

De gewone man, dus zegt de wijze, moge met die gewone mode van het leven genoegen nemen, hij doet zulks niet. Hij wil de betekenis van het menselijk bestaan doorgronden. Hij durft de werkelijkheid onder de oogen te zien, hij wil die met open oogen tegemoet treden, om te zien, wat er dan werkelijk is. Hij zal er niet voor terugschrikken als de deur van het huis, waarin hij als opgesloten zat, opengaat en hij ziet niet dan in een duisternis afgrond, den afgrond van het niets. Ook den dood wil hij als doordenken, om daarna de kracht te zoeken ook dien te trotseeren. Hij daalt tot den bodem van den afgrond met zijn denken neer. En dan — zal er dan een weg tot behoud zijn, een andere dan dat hij verkiest in dat duister der hel te blijven? Hij antwoordt met Sartre: neen.

Met Kierkegaard en Barth: ja, maar hoe?

Deze wijze wil dus bewust leven, worden tot wat men thans noemt een persoonlijkheid, die het aandurfte voor eigen rekening in het leven te staan en welbewust de keuze te doen voor heel het leven. Zoo ziet hij zich, naar hij zegt, geplaatst in de crisis. Ook een echt modewoord dezer wijsheid. Maar crisis betekent, dat wij op een wegscheiding staan, in een moment van geweldige beslissing, hier of daar heen, er op of er onder. De mensch wordt beproefd in de crisis. Maar — wat is een crisis zonder criterion? Zonder maatstaf, zonder wet, zonder regel, zonder handwijzer? Bij den existentialist is er van dat alles niets. Hoe zal er dan waarlijk een crisis zijn?

Nu moeten wij aanstonds toestemmen, dat er in de genoemde onderscheiding onder de menschen waarheid zit. De belijder van den Christus zal dit aanstonds beamen.

Daar zijn menschen, die nu ja bestaan, maar meer ook niet.

Daar is ook de groote massa, de men, zooals Heidegger het zegt, die werkt en eet en drinkt en vermaak zoekt, druk bezig is met de tijdelijke dingen, hoewel die ook alle vergaan, maar die over de betekenis van het leven liever niet worden aangesproken.

Gij moet hen niet op het dak vallen met de vraag: vriend, waar gaat gij heen als gij sterft? Vooral aan het meest ernstige feit, dat van den dood, moet niet worden gedacht. Men kan den dood niet ontloopen, maar men strooit bloemen op het graf.

En dan leeft men verder voort en praat over alles, werkt en maakt plezier en leeft zooals het in dat oude liedje heette: zoolang de lepel in den breipot staat, treuren wij nog niet. Of — naar de wijsheid thans van den existentialist: wij zijn niet bang.

Zoo leefde inderdaad de menschheid in de vorige eeuw van het liberalisme. Zij volgde de wijsheid van den Griekschen dichter Homerus en zijn godenwereld. De mensch rekent slechts met den gezonden dag en geniet van het leven in zijn schoonheid en kracht.

Men geloofde in den vooruitgang. Er was nog wel wat gebrekkigs in dit leven, maar dat ging allengs wel over. En nog na den eersten wereldoorlog met den afgod democratie leefde dit optimisme bij den overwinnaar. Niet bij den verliezer. Daar had men 'n Spengler, ondergang van het avondland, en een Heidegger: het is alles niets.

Een Amerikaansch geleerde schreef: wij zullen alle kwaad en alle ziekte overwinnen. Alle menschen worden oud. Alleen den dood kunnen wij nog niet onder de knie krijgen. Maar het wordt nog zóó, dat een mensch in hoogen ouderdom met vrede heengaat en anders, daar zijn ook nog middelen, om een zachten dood te doen sterven.

De negentiende eeuw begon ook met groot zelfbewustzijn, althans na de Napoleontische ellende. Kant leerde wel, dat er het booze is, maar de mensch vindt zelve de wet, waarbij hij het goede doet en kan doen, omdat het goed is, en, komt hij niet klaar, dit betekent, dat er zoo iets als onsterfelijkheid moet zijn.

Hegel vertelde, dat in de historie God tot bewustzijn komt in den mensch. Gode gelijk worden blijft altijd de begeerte van den gevallen mensch. Het weten zou den mensch zalig maken. Dat was eigenlijk de vleeschwording des Woords. Want Hegel misbruikte gaarne Bijbelsche termen.

Welnu, tegen deze wijsheid kwam Kierkegaard op. Maar niet alleen hij, ook Nietzsche schold op die verbeelding van den vooruitgang. En Marx raasde tegen de kapitalistische maatschappij en voorspelde een geweldige revolutie.

Maar — hij beloofde, dat dan aanstonds de zon over een nieuwe, betere wereld zou opgaan. De mensch wordt toch gemaakt door de gemeenschap.

Kierkegaard noch Nietzsche geloofden in dien droom.

Wat is de mensch? Die vraag benauwde beiden.

Nietzsche zei: een vraagteken tusschen twee niet-sen.

En Kierkegaard schreef: ik steek mijn vinger in de aarde en ruik dan wat soort grond ik heb. Ik steek den vinger in mijn bestaan — het ruikt naar niets. Waar ben ik? Wat ben ik?

Hoe kwam ik hier? Wat is dat voor een ding, dat men wereld noemt?

Hoe kwam ik er? Waarom ben ik van te voren daaromtrent niet geconsulteerd? Waarom werd ik niet ingelicht omtrent de gewoonten en gebruiken van de wereld, vóór ik daar in geworpen werd? Waarom zou ik er belangstelling voor gevoelen? Wie zal mijn gang dirigeren? Het bestaan, de existentie, is een debat. Mag ik mijn meening ook eens zeggen? En als men zegt, dat ik de wereld nemen moet, zooals die is, dan vraag ik: is het de moeite waard?

En sterker nog elders: wat is alles vervelend. Ik sterf den dood. Niets kan mij helpen. Mijn ziel is als de doode zee, over welke geen vogel kan vliegen zonder neer te storten.

Sartre gaat nog verder. Deze wereld — zij is walgelijk.

Zij is een woestijn, zoo zucht de moderne dichter. Gij behoeft niet naar de Sahara te gaan, om die te vinden. Kijk maar naar uw buurman in den trein. Gij vindt haar in zijn hart.

Het is alles niets en het loopt uit op niets.

Zoo praat de geleerde wijze mensch den Prediker na. Deze zegt: het is ijdelheid, ijdelheid der ijdelheden. Zeker, maar: vreest God en houdt Zijn geboden.

De existentialist zegt echter: God is er niet, als Sartre.

Of: Hij is absent, als Heidegger. Of: Hij is verborgen, als Barth.

Zeer treffend zegt prof. Kuhn: deze wijzen gaan den weg op naar den Calvarieberg, den heuvel Golgotha, maar, als zij op die plaats aankomen, vinden zij haar ledig, behalve dan twee moordenaars aan hun kruizen.

Ik kom zoo tot de tweede gedachte: de caricatuur der bekeering.

Maar daarover in een volgende brief.

Met hartelijke groeten en heilbode, uw toegenegen

MARNIX.

PERSSCHOUW

EENHEIDSKERK.

Ds C. v. d. Waal schrijft in Kb. Leerdam:

De oecumenische beweging: geen overwinning op Babel, maar een overwonnen worden door Babel.

Oecumenisch dat betekent vandaag zoveel als „wereldwijd“ en „interkerkelijk“, of liever „eenheidskerkelijk“. Dat is de bedoeling: één Wereld-(staat) + één Wereldkerk (de z.g. Oecumene). In een van zijn laatste boeken (aangeprezen door „Trouw“) stelt Stanley Jones voor deze eenheidskerk te laten regeren door een Wereldsynode met de Wereldraad als uitvoerend orgaan.

We zien vandaag, dat de eenheidsstaat al meer groeit. Eerst komt er een federatie, een verbond onder staten. Dan groeit er vanzelf één staat uit, die alle verbonden staten opslokt. Denk aan Ind(onesië), waar de magere koe van Hatta en Soekarno, pardon Sukarno, de vette koelen van Ambon en Nieuw-Guinea verslinden gaat. Een dergelijk gevaar bedreigt Europa. Met de beste wil ter wereld kan ik niet begrijpen hoe vele mensen voor een europeese eenheidsstaat zijn en hierin één zijn met de socialist. Jhr van der Goes van Naters heeft in het Vrije Volk nadrukkelijk zijn éénheid